MT

Seat No. | | | | | | | |

2018 1100

MT - SANSKRIT COMPOSITE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - PRELIM - I
PAPER - IV

Time : 2 Hours **(Answer Paper)** **Marks : 50**

प्रथमः विभागः - सुगमसंस्कृतम् ।

उ.१ अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत । (५ तः ४) ४

१

वस्त्रसूचिः

२

राङ्कवम्

३ 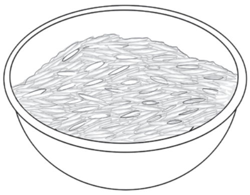

ओदनम्

४ कारवेल्लम्
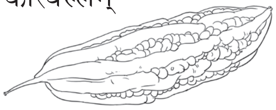

तिक्तम्

५

पेषयते

उ.१ आ) सङ्ख्याः अक्षरैः अङ्कैः वा लिखत । (३ तः २) २

१. ७ - **सप्त ।** २. ३९ - **नवत्रिंशत् ।**

३. शतम् - १००

उ.१ इ) स्तम्भमेलनं कुरुत । (५ तः ४) २

	अ	ब
१.	सार्ध-एकवादनम्	१:३०
२.	सपाद-दशवादनम्	१०:१५
३.	पञ्चवादनम्	५:००
४.	पञ्चोन-अष्टवादनम्	७:५५
५.	पादोन-द्वादशवादनम्	११:४५

उ.१	ई) वासर - तालिकां पूरयत । (केऽपि २)	२
	ह्यः शनिवासरः ← अद्य **रविवासरः** → **श्वः** सोमवासरः	
	द्वितीयः विभागः - गद्यम् ।	
उ.२	**अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् । (४ तः ३)**	
	क) उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।	१
	पृथुभूपस्य प्रजाजनाः सन्तुष्टाः अभवन् यतः **ते प्रभूतं धान्यम् अलभन्त ।**	
ख)	**वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं वा असत्यं लिखत ।**	१
	पर्जन्यानन्तरम् अङ्कुरेभ्यः बीजानि उद्भूतानि । - **असत्यम् ।**	
ग)	**पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।**	१
	पृथुवैन्यः **वृष्टिजलसञ्चयं कृत्वा** जलव्यवस्थापनम् अकरोत् ।	
घ)	एषः गद्यांशः '**आद्यकृषकः पृथवैन्यः**' इति पाठात् उद्धृतः ।	१
२.	**शब्दज्ञानम् । (३ तः २)**	
क)	**निधाय, अवरुध्य ।**	१
ख)	**विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत ।**	१
	विशेषणम् / **विशेष्यम्**: सन्तुष्टाः – **प्रजाजनाः**; कल्याणकारी – **नृपः**	
ग)	**लकारं लिखत ।**	१
	तस्मिन क्षेत्रे जनाः धान्यबीजानि **अवपन्** । - **लङ्लकारः ।**	
उ.२	**आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् । (४ तः ३)**	
क)	**उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।**	१
	१) **माता** एव शङ्करस्य पालनम् अकरोत् ।	
	२) पठनादिकं समाप्य शङ्करः **गृहं** प्रत्यागतवान् ।	

Table within ख):

विशेषणम्	विशेष्यम्
सन्तुष्टाः	**प्रजाजनाः**
कल्याणकारी	**नृपः**

ख) **उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।** १

शङ्करस्य मातैव पुत्रस्य पालनम् अकरोत् यतः **बाल्ये एव तस्य पिता शिवगुरुः दिवङ्गतः ।**

ग) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १

शङ्करस्य ऐहिकविषयेषु अरुचिं दृष्ट्वा आर्याम्बा चिन्तामग्ना जाता ।

घ) **वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत ।** १

शङ्कराचार्यस्य जन्म एकोनविंशतितमे शतके अभवत् । - **असत्यम् ।**

२. **जालरेखाचित्रं पूरयत ।** २

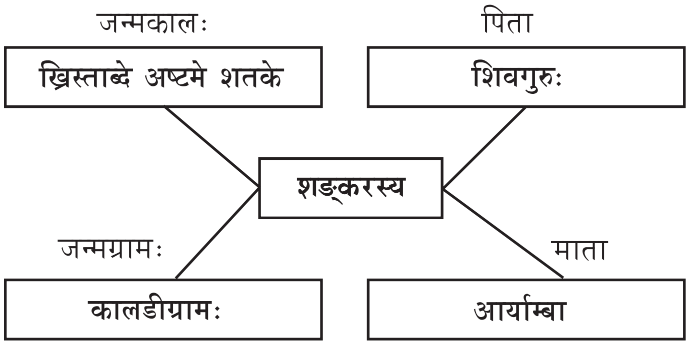

प्र.२ इ) **गद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)** ४

१. (Then enters वैखानस and other hermits.)

वैखानस - (obstructing / stopping the king) O king, This is the deer from hermitage. It must not be slayed.
Please take back the arrow quickly.
King's weapon is for the protection of the distressed not to attack the innocent.

दुष्यन्त - This arrow is withdrawn. (follows what is said).

- O king! We are set off for collecting wood for solemn sacrifice. On the banks of ceeefueveer, this appears to be the hermitage of noble preceptor कण्व
Having entered (here), please accept the hospitality (receive a welcome.)

२. [On the stage, कीर्तनकार a person is singing कीर्तन (spiritual teaching through story telling), audience is engrossed in listening to it.]
O गङ्गा, यमुना, गोदावरी, सरस्वती, नर्मदा, सिन्धु (Indus), कावेरी. May (you all) unite on the earth.
The festival of गङ्गादशहरा commences on the tenth day of the waxing moon, in the month of ज्येष्ठ (according to Hindu calendar). The river should be worshipped on this festival.
(Note : It is believed that the holy river गङ्गा descended from the heaven on the earth on this day. Thus, this day is celebrated as गङ्गावतरणम्)
Audience - Worshipping the river? Why we should worship the river?

उ.२ **ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)** २

१) The theory of atoms was formulated by an Indian sage and philosopher कणाद. Sage कणाद considered the last element of a substance and the basic principle is परमाणु, an atom. परमाणु is the chief cause of the substance. Sage कणाद further explained that परमाणु is inaccessible to sense, very small (microscopic), formless, eternal and self-revolving.

In brief, sage कणाद believed in the theory of परमाणु and accepted it to be the cause of each substance, because of which world exists.

२) 'सः नरः शत्रुनन्दनः' occurs in the context of the story व्यसने मित्रपरीक्षा. It is found in the chapter 1.3 of मित्रलाभ, in हितोपदेश.

The crooked jackal trapped the deer in its words. It intentionally showed the deer a field full of grains. Due to greed towards the grains, the deer got caught in the net set by the owner of the field. When the deer asked the jackal for his help, it cleverly answered, the net is tendon, so it can't break it.

The deer understood the jackal's plan. It repented for not listening to the crow's advice. When crow came searching for him, It uttereded the verse सुहृदां..... सः नरः शत्रुनन्दनः which means, "The one who does not listen to the words of well-wishing friends, calamity becomes his neighbour and he pleases enemies." The deer disregarded crow's advice of not making friendship with strangers. It had friendship with a deceitful jackal and was finally trapped in the net. Seeing him caught in the net, the jackal became happy.

In this way, the deer proved himself as शत्रुनन्दन, the one who pleases enemies as the deer also pleased the mind of a crooked jackal.

तृतीयः विभागः - पद्यम् ।

उ.३ अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (५ तः ४)

क) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १

न्याय्यात्पथः **धीराः** न विचलन्ति ।

ख) **विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत ।** १

	विशेषणम्	**विशेष्यम्**
१)	आहरन्त्याः	**युवत्याः**
२)	सृतः	**हेमघटः**

ग) **जालरेखाचित्रं पूरयत ।** १

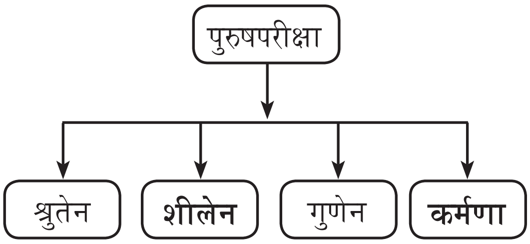

घ) **युगान्तरे, रामाभिषेके ।** १

च) **सन्धिविग्रहं कुरुत ।** १

सृतो हेमघटो - **सृतः** + **हेमघटः** ।

उ.३ आ) श्लोकौ शुद्धौ पूर्णौ च लिखत । (३ तः २) ४

१. वैद्यराज **नमस्तुभ्यं यमराजसहोदर ।**
यमस्तु हरति प्राणान् त्वं तु प्राणान् धनानि च ॥

२. यत्र **विद्वज्जनो नास्ति श्लाघ्यस्तत्राल्पधीरपि ।**
निरस्तपादपे देशे एरण्डोऽपि द्रुमायते ॥

३. अल्पानामपि **वस्तूनां संहतिः कार्यसाधिका ।**
तृणैर्गुणत्वमापन्नैर्बध्यन्ते मत्तदन्तिनः ॥

उ.३	**इ) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)**	२
१.	Just as, all rivers enter the ocean, likewise, all धर्मs resort to humanity.	
२.	People understand many subjects by mere reading. They become prompt / alert in work and well versed by reading.	
उ.३	**ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)**	२
१.	सूक्तिs are good sayings. सूक्तिसुधा is a collection of all such value-based quotations. The सूक्ति 'विद्याविहीनः पशुः' ellobarates the importance of knowledge. Knowledge alone gives enjoyment, happiness and fame to a person. It is the preceptor of all preceptors. Hence, knowledge is precious wealth. It is well-guarded and concealed wealth. It enhances the beauty of a person. Knowledge is considered to be relative while travelling in foreign country. It is said to be supreme deity. Even royal courts admire knowledgeable people. A man who is devoid of knowledge/learning, is said to be an animal; as knowledge helps achieving all ends. It is rightly said, 'किं किं न साधयति कल्पलतेव विद्या - what does not knowledge achive like wish yielding-creeper.	
२.	वाचनप्रशंसा is a modern poetry that brings to us the benefits of reading. Even in this modern age that is technology driven, one cannot do away whith this age-old technique of reading. In fact, it is the need of the hour and hence 15th of October, the brithday of the late Dr. A.P.J. Abdul Kalam is celebrated as the वाचनप्रेरणादिवस across the country. The peotry वाचनप्रशंसा very explicity presents to us the benefits of reading. Good reading enhances our character, virtues, knowledge and enthusiasm. It is through reading that man becomes well-read and knows several things. In fact, he even becomes very deft in his work. Reading is useful at all times and at every age. In childhood it gives knowledge, in youth it helps to guard character and stay away from the ill in society and it takes away from the ill in society and it tekes away sadness in old age. Thus reading is a habit that is very beneficials for all.	

चतुर्थः विभागः - लेखनकौशलम् ।

उ.४	**निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (३ तः २)**	
अ)	**उपपदविभक्तेः उपयोगं कृत्वा वाक्यनिर्माणं कुरुत । (४ तः २)**	२
१.	रुच् - रोच् → **श्रीगणेशाय** मोदकाः रोचन्ते ।	
२.	विना → **जलं/जलेन/जलात्** विना जीवनं नास्ति ।	
३.	गम् - गच्छ् → अहं **विद्यालयं** गच्छामि ।	
४.	कृते → **छात्राणां** कृते व्यायामः आवश्यकः ।	
आ)	**अनुवादं कुरुत । (४ तः २)**	२
१.	मम पुस्तिकायाः वर्णः शुभ्रः अस्ति। / वर्तते ।	
२.	पशवः च पक्षिणः च वने निवसन्ति ।	
३.	बालकः पुष्पम् आनयति ।	
४.	वानरः वृक्षे / द्रुमे वसति / तिष्ठति ।	
इ)	**अमरकोषात् समानार्थकं शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (४ तः २)**	२
१.	सुदामा श्रीकृष्णस्य **वयस्यः/स्निग्धः/सवयाः/सखा/सुहृत्** ।	
२.	**माहेयी/सौरभेयी/गौः/उस्रा/माता/शृङ्गिणी** दुग्धं यच्छति । ।	
३.	तृषार्तः **करटः/अरिष्टः/बलिपुष्टः/सकृत्प्रजः** घटे उपविशति ।	
४.	उर्वरा **गोत्रा/कुः/पृथिवी/पृथ्वी/क्ष्मा/अवनिः/मेदिनी/मही** सस्यानि ददाति ।	

पञ्चमः विभागः - भाषाभ्यासः ।

उ.५ अ) **पृथक्करणम् ।**

१. **नामानि सर्वनामानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४)** २

नाम	सर्वनाम
जपाकुसुमम्, धीराः, वस्तूनाम्,	ते, अस्मात्

२. **क्रियापदानि धातुसाधित-विशेषणानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४)** २

क्रियापदम्	धातुसाधित-विशेषणम्
रक्षन्ति, कुरु	याचमानः, ज्ञातव्यः, गतः

उ.५ आ) **निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (४ तः २)**

१) **सङ्ख्या / क्रम / आवृत्तिवाचकस्य योग्यं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (३ तः २)** २

१. छात्रः दिनस्य **द्विवारम्** अध्ययनं करोति ।
२. भवने मम गृहं **सप्तमे** तले वर्तते ।
३. भगवता व्यासेन **अष्टादश** पुराणानि रचितानि ।

२) **समासविग्रहानां समासनामभिः सह मेलनं कुरुत । (६ तः ४)** २

	समासविग्रहाः	समासनामानि
१.	विविधाः वर्णाः ।	**कर्मधारयः समासः ।**
२.	पुस्तकपठने मग्नः ।	**सप्तमी - तत्पुरुषः समासः ।**
३.	पादैः पिबति इति ।	**उपपद - तत्पुरुषः समासः ।**
४.	हस्तौ च पादौ च एतेषां समाहारः ।	**समाहारद्वन्द्वः समासः ।**
५.	न सत्यम् ।	**नञ् - तत्पुरुषः समासः ।**
६.	कोपेन सह ।	**अव्ययीभावः समासः ।**

३) **समानार्थकं - विरुद्धार्थकं शब्दं लिखत । (४ तः २)** २

१. नक्रः - **मकरः ।** २. उत्तमः × **अधमः ।**
३. शीघ्रम् × **मन्दं मन्दम् ।** ४. पादः - **चरणः ।**

४) **योग्यं पर्यायं चिनुत । (३ तः २)** २

क. वैद्यः प्राणान् हरति । - **कर्तृवाच्यम् ।**
ख. त्वं पादान्स्तब्धीकृत्य **तिष्ठ** ।
ग. सः एव **परमः** अणुः ।

****